

Предмет Повеље

Михајло Пантић

КУЛЕ У ВАЗДУХУ

„Нико није толико сиромаш да бар једном није имао кулу у ваздуху”, каже Петер Халберг у *Евројском смећу*. Мада изговорена сасвим другим поводом, та ефектна, поетична реченица наметнула ми се као прва мисао док сам се досећао шта бих могао да напишем о данашњој српској књижевној периодици. С једне стране, готово сам сигуран да ћемо се, у већини, лако сагласити да српска књижевна периодика никада није имала мањи утицај на књижевност и књижевни живот него у наше пометено доба, а са друге претпостављам да ће се бар понеко прикључити мом уверењу како књижевни листови и часописи који излазе у Србији никада нису били разноврснији, садржајно и концепцијски богатији него данас. То, међутим, мало кога занима. Док су, некада, у херојска времена *Књижевности*, *Дела*, *Савременика*, *Књижевних новина*, *Књижевне речи*... гласила од те феле била мера ствари, оних који јесу да јесу и оних који нису да нису, како у књижевности тако и у најшире схваћеној култури (постајало се писцем од тренутка када би неко нешто објавио у њима), за актуелни, савремени део верзије те приче мало ко мари. Три стотине до хиљаду примерака, и ту се поље пројектоване културне радијације завршава, с тим што се не може категорички тврдити да ће сваки од одштампаних бројева имати барем по једног читаоца. Живимо у доба када је важније поводом нове књиге дати интервју *Блицу*, *Полицији* и *Новостима* или бити у „Утиску недеље”, него добити десет критика у периодици или неколико награда. Некада је, заиста, било важно пре објављивања књиге понеки њен део (песму, причу, есеј, поглавље романа) дати на проверу јавности штампањем у овом или оном утицајном периодичку, а да о преко потребној критичкој дистанци коју добијете према сопственом рукопису када он добије форму штампане ствари и не говорим. Једноставно, више није тако.

Па шта? Књижевни часописи, упркос томе што више нису оно што су некада били (место динамизације књижевности, њеног преиспитивања, тумачења и вредновања, оглашавања нових имена, полемички полигон, и тако редом), и даље су нам потребни, макар да се све не би завршило на Фејсбуку, Твитеру или којекуд друго, где је све могуће и где је златно правило да свако може да каже шта хоће, и како му драго, постало сопствена карикатурална супротност. У часопису се ипак зна некакав ред, и постоји некакав критеријум, са којим се можемо спорити или га прихватити, за књижевност је добро и једно и друго.

И макар заиста биле последње „куле у ваздуху” нашег материјалног сиромаштва, обрнуто сразмерног нашој културној разноликости (ако не и богатству), часописи су нам и даље потребни, а у понечему (конкретно: у настојању да се очувају мерила, обзири и дијалог са традицијом) потребнији него икада раније. Ако је све могуће и све дозвољено, ако се привидна слобода нашег данашњег света – у форми псеудолибералне шарене лаже, јер смо сви постали робови новца, тржишта и капитала чији интерес обликује све: политику, историју, уметност, свакидашњи живот – претворила у хаос без граница, добро је да у том хаосу постоје мала острва реда и смисла, где разлози постојања нису условљени замаскираним поруцбинама овога или онога типа, већ имају порекло једино и само у човековом пориву да изрази себе, онако како се осећа, како види свет и како мисли да треба, у одговарајућем, непоновљивом естетичном и етичком облику.

И добро је, најзад, што у земљи која се минулих деценија суочавала и даље се суочава са најтежим могућим питањима и искушењима, упркос свему, у сваком њеном граду у којем има ентузијастичних људи који држе и до књижевности и до себе, излази барем по један часопис за стварну уметност ковања речи, а не њен сурогат из супермаркета, киоска и мамутских буксторова. Добро је што те „куле у ваздуху” постоје свуда где се дух није предао лењости испијања пива испред ТВ-а и гледању естрадних шљокица и слушању испразних политичких дискусија (у мутагеном укрштају естрадизоване политике и политизоване естраде) од којих нам не може бити боље. Ерго, Крагујевац без *Корака* не би био Крагујевац, ни Чачак Чачак без *Градца*, ни Ниш без *Градине*, ни Панчево без *Квартали*, ни Суботица без *Руковети*, ни Зрењанин без *Улазнице*, ни Нови Пазар без *Сенша*, ни Сомбор без *Домешта*, ни Нови Сад без *Поља*, *Лейојиса* *Мајице српске* и *Златне жреде*... Београд ту никако не делује као метропола, напротив, све најбоље што је у њему излазило угашено је, а да се мало шта ново и релевантно појавило (*Београдски књижевни часопис*, *Књижевни магазин* и *Књижевни листи* бране последњу част). Што рече један мој колега: старо пропада, али то није проблем, проблем је што ништа ново не настаје. Један од

тих центара, са једном од најлепших „кула у ваздуху”, свакако је, већ дуги низ година, Краљево са својом *Повељом* и, посебно, са својом песничком едицијом која због одржавања високих критеријума, поетичке и генерацијске отворености и разноврсности служи на част и урес савременој српској књижевности. Да, нико није толико сиромашан а да не би могао имати своју „кулу у ваздуху”. Способност уметничке левитације није здраворазумско питање земљине теже, већ воље и способности да одбранимо право на лепоту и машту. Пробајте и не дајте се омести у том настојању, и видећете да уопште није тешко, само уколико то истински хоћете и желите. Материјално сиромаштво је лош изговор, а духовно је знак неизлечиве беде. Све може бити, као што и јесте, супротно од мизерне просечности и апатије („ми бисмо, али нема пара”), тамо где има воље, знања, упорности, одговорности и памети.

Ево, узмимо на прилику краљевачку *Повељу*. Има ли бољег примера?